

สรุปรายงานการถอดบทเรียน

การปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการรุกรกร สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑๐ (ราชบุรี)

๑. ความสำคัญและความเป็นมาของการถอดบทเรียน

สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑๐ (ราชบุรี) มีภารกิจด้านงานรุกรกรในการจัดการ ดูแล และตัดแต่งต้นไม้ใหญ่ ต้นไม้สำคัญที่มีคุณค่าในพื้นที่รับผิดชอบ ให้อยู่ในรูปทรงที่สวยงามโดยคำนึงถึงรูปลักษณ์และธรรมชาติของต้นไม้ และถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการรักษาโรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับต้นไม้อย่างถูกต้องวิธี ตลอดจนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยกันดูแลรักษาต้นไม้เหล่านั้นให้มีอายุยืนยาว เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่สีเขียว สร้างคุณค่าทางจิตใจ คอยช่วยดูแลรักษาต้นไม้ที่ออกดอกออกผลและปล่อยกิ่งก้านออกซิเจนให้สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบ รวม ๕ จังหวัด ได้แก่ ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรปราการ

จากการดำเนินงานรุกรกรของชุดปฏิบัติการรุกรกร ประจำสำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑๐ (ราชบุรี) ที่ผ่านมา จะพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานจริง ซึ่งก็ได้มีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเหล่านั้นให้ผ่านไปได้ดี จึงได้มีการดำเนินการถอดบทเรียน การปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการรุกรกร สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑๐ (ราชบุรี) โดยเลือกเทคนิคการถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review) เพื่อเป็นการปรับปรุงและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การถอดบทเรียน

๒.๑ เพื่อทบทวนประสบการณ์ในการทำงานของชุดปฏิบัติการรุกรกร สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑๐ (ราชบุรี) ที่ผ่านมา เกี่ยวกับปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้เกิดความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

๒.๒ เพื่อเสนอข้อมูลปัจจัยที่ทำให้เกิดทั้งความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปปรับใช้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถสนับสนุนส่งเสริม และให้ความรู้หน่วยงานอื่นในการปฏิบัติงานรุกรกรตามหลักวิชาการ เกิดการบูรณาการร่วมกันกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการดำเนินงานรุกรกร

๓. การเตรียมการและวิธีการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน คือ การทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ซึ่งทำให้เกิดผลทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริง โดยใช้วิธีการสกัดความรู้และประสบการณ์จากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมปฏิบัติงานในรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน และความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

การถอดบทเรียนในครั้งนี้ เป็นการถอดบทเรียนเฉพาะประเด็น ที่เน้นเป้าหมาย กระบวนการ ผลลัพธ์ บทเรียนจากการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการรุกรกร สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑๐ (ราชบุรี) โดยผู้ร่วมกระบวนการถอดบทเรียนร่วมตอบประเด็นคำถาม ๕ ประเด็น ที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เห็นถึงบทเรียนที่เกิดขึ้น รวมถึงข้อเสนอแนะที่จำเพาะเจาะจงและปฏิบัติได้ ดังนี้

๑) เมื่อท่านได้รับมอบหมายภารกิจให้ไปบำรุงดูแลรักษาต้นไม้ใหญ่ ท่านมีเป้าหมาย มีการจัดลำดับความสำคัญในการเลือกดำเนินการก่อน-หลัง และมีการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างไร

๒) ท่านมีรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างไรบ้างเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงาน

/๓) ขณะดำเนินงาน...

๓) ขณะดำเนินงานจัดการและดูแลต้นไม้ใหญ่ ท่านพบปัญหา อุปสรรค หรือความท้าทายใดบ้างที่ไม่เป็นไปตามแผนที่ท่านได้วางไว้ ท่านคิดว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร

๔) เมื่อท่านได้ออกไปปฏิบัติงาน คำถามที่พบได้บ่อยจากหน่วยงานหรือประชาชนในพื้นที่มีอะไรบ้าง และท่านมีคำตอบอย่างไร

๕) ท่านมีแนวคิดที่จะพัฒนางานด้านรุกขกรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อย่างไร

๔. กระบวนการถอดบทเรียน

๔.๑. เตรียมประเด็น และกำหนดผู้เกี่ยวข้องในการถอดบทเรียน “การปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการรุกขกรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑๐ (ราชบุรี)” เพื่อให้ครอบคลุมและเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

๔.๒. เลือกวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้ตอบคำถามอย่างเสรี

๔.๓. รวบรวมประเด็นสรุปการถอดบทเรียนของแต่ละบุคคล เพื่อทบทวน วิเคราะห์ เชื่อมโยงและให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ

๔.๔. จัดทำสรุปรายงานการถอดบทเรียนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทบทวนเพิ่มเติม

๕. เนื้อหาการถอดบทเรียน

๕.๑ เป้าหมาย การจัดลำดับความสำคัญในการเลือกดำเนินการก่อน-หลัง และการวางแผนการปฏิบัติงานเมื่อได้รับการกิจให้ไปบำรุงดูแลรักษาต้นไม้

๕.๑.๑. เป้าหมายของภารกิจการบำรุงดูแลรักษาต้นไม้คือ เพื่อตัดแต่งต้นไม้ให้มีความสมบูรณ์ ปรับปรุงให้มีรูปร่างที่สมดุลสวยงามตามความต้องการ การตัดแต่งต้องมีทักษะความรู้และต้องอาศัยความเข้าใจในธรรมชาติของต้นไม้ มีการนำเทคนิคพิเศษมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้ต้นไม้มีรูปร่างที่สวยงามและปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สิน สร้างประโยชน์โดยเป็นแหล่งปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นปอดขนาดใหญ่ในการดักกรองมลพิษต่าง ๆ

๕.๑.๒ การจัดลำดับความสำคัญในการเลือกดำเนินการก่อน-หลัง

- ๑) ความสำคัญของต้นไม้ (ต้นไม้ทรงปลูก ต้นไม้รุกขมรดก ต้นไม้สำคัญของชุมชน เป็นต้น)
- ๒) ความจำเป็นเร่งด่วน/ปัญหาที่เกิดจากต้นไม้ (ความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สินหรือต้นไม้เอง)
- ๓) ความยากง่ายของการปฏิบัติงาน (พื้นที่ปฏิบัติงาน ความสูงของต้นไม้)

๕.๑.๓ การวางแผนการปฏิบัติงาน

๑) ตรวจสอบชนิดของต้นไม้ และรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (ลักษณะทรงพุ่ม เรือนยอด การเจริญเติบโต ลักษณะของเนื้อไม้)

- ๒) ประเมินสภาพและสุขภาพของต้นไม้ (อายุ ความสูง ความสมบูรณ์ โรค แมลง โพรง รอยแตก)
- ๓) ประเมินปัญหาที่ต้องดำเนินการ (สุขภาพของต้นไม้ การก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว)
- ๔) ลำดับความสำคัญของการแก้ปัญหา
- ๕) ประเมินความปลอดภัยต่างๆ ในการดำเนินการ
- ๖) ลำดับรายละเอียดการปฏิบัติงานของทีมรุกขกรตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุด

๕.๒ รายละเอียดขั้นตอนในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงาน

๕.๒.๑. วางแผนการปฏิบัติงานโดยการประเมินสภาพของต้นไม้ ตรวจสอบชนิดของต้นไม้ ความสูง ปัญหาที่เกิดกับต้นไม้ หรือผลกระทบของต้นไม้ต่อสิ่งแวดล้อมบริเวณโดยรอบ โดยสอบถามเจ้าของต้นไม้ หรือทีมรุกขกร ลงพื้นที่ไปดูต้นไม้ที่จะต้องปฏิบัติงานก่อนวันที่จะลงไปปฏิบัติงานจริง

๕.๒.๒ ทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการเข้าไปดูแลต้นไม้กับทีมรุกขกร ซึ่งต้นไม้แต่ละต้นจะมีวิธีการดำเนินการที่แตกต่างกัน

๕.๒.๓ กำหนดวิธีการปฏิบัติงานให้เหมาะสม โดยอยู่ภายใต้กรอบของหลักวิชาการ

๕.๒.๔ เตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ และวัสดุที่จะต้องนำไปใช้ปฏิบัติงาน พร้อมทั้งตรวจสอบความพร้อมของเครื่องมือ

๕.๒.๕ ประชุมวางแผนการปฏิบัติงาน ขั้นตอนต่างๆ แบ่งหน้าที่ของแต่ละคนในทีม (บนต้นไม้/ภาคพื้นดิน) โดยมีหัวหน้าทีมเป็นคนตัดสินใจ และมีการซักซ้อมบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในการปฏิบัติงาน

๕.๒.๖ ขณะปฏิบัติงานจะทำการประเมินผู้ที่ทำหน้าที่อยู่บนต้นไม้ตลอดเวลา ว่าสภาพร่างกายพร้อมหรือไม่ โดยจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงานในที่สูง และผู้ปฏิบัติงานด้านล่างให้มากที่สุด

๕.๒.๗ ภายหลังดำเนินการเสร็จแล้ว ตรวจสอบเครื่องมือต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยและพร้อมใช้งาน

๕.๓ ปัญหา อุปสรรค หรือความท้าทายที่ไม่เป็นไปตามแผนการจัดการและดูแลต้นไม้ที่ได้วางไว้ ปัจจัยของเหตุ และวิธีการแก้ไข

ในการปฏิบัติงานกับต้นไม้ใหญ่ มักพบปัญหาที่ไม่คาดคิดเสมอ เนื่องจากต้นไม้ส่วนใหญ่มีอายุมาก และไม่ได้รับการดูแลรักษาดีเท่าที่ควร จึงทำให้เกิดเป็นปัญหาสะสม การแก้ปัญหาจะต้องตรวจสอบสภาพโดยรวม และจัดลำดับความสำคัญ กำหนดแนวทางการดูแลรักษา ทั้งนี้ จะต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาการ และความปลอดภัยของต้นไม้ และผู้ปฏิบัติงานเป็นหลัก

ปัญหาที่พบเจอได้แก่ ๑. ปัญหาจากต้นไม้ใหญ่ที่ได้ดำเนินการตัดแต่งเพื่อลดขนาดและยกระดับของทรงพุ่ม ปรากฏว่าเมื่อเวลาผ่านไปประมาณ ๑ สัปดาห์ เกิดลมพายุทำให้กิ่งไม้หักใส่อาคาร สาเหตุคาดว่าเกิดจากตอนที่ตัดแต่งทรงพุ่มไม่ได้สูงให้ทรงพุ่มโปร่ง เพื่อให้ลมสามารถพัดผ่านได้ เมื่อเจอลมพายุทำให้กิ่งของต้นไม้ปะทะลมทำให้หักใส่อาคาร วิธีแก้ไขคือ หากได้รับการกิจที่ต้องตัดกิ่งต้นไม้ใหญ่ที่อยู่ติดกับอาคาร หรือสิ่งก่อสร้าง นอกจากจะตัดแต่งกิ่งเพื่อลดขนาดของทรงพุ่มแล้ว ต้องแต่งกิ่งให้โปร่ง เพื่อให้ลมสามารถพัดผ่านได้เวลาเจอลมพายุ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่ออาคารและสิ่งก่อสร้าง ๒. ปัญหาที่พบขณะดำเนินการดูแลต้นไม้ พบว่าบางครั้งผู้ที่ปีนขึ้นไปบนต้นไม้ มีปัญหาสุขภาพและข้อจำกัดทางด้านร่างกาย และอุปกรณ์ที่ใช้เกิดการชำรุดบกพร่อง วิธีแก้ไขคือ เมื่อพบปัญหาดังกล่าว จะต้องมีการฝึกฝนการปีนขึ้นไปปฏิบัติงานบนต้นไม้ให้กับเจ้าหน้าที่อยู่เสมอ เพื่อเตรียมพร้อมทางด้านร่างกาย รวมถึงฝึกผู้ปีนเพิ่ม เพื่อสลับกันทำงานในทีม ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงอันตรายของผู้ปฏิบัติงาน และหมั่นตรวจสอบเช็คสภาพอุปกรณ์ให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ

๕.๔ คำถามที่พบเจอบ่อยจากหน่วยงานหรือประชาชนในพื้นที่ขณะออกไปปฏิบัติงาน และมีคำตอบอย่างไร

๕.๔.๑. ถาม ทำไมไม้โค่นต้นไม้เสียทีเดียวไม่ต้องตัดแต่งกิ่งอีก

ตอบ การโค่นต้นไม้เป็นทางเลือกสุดท้ายที่จะใช้กับต้นไม้ที่ประเมินแล้วมีโอกาสรอดน้อยมาก ต้นไม้ทุกต้น กว่าที่จะโตเป็นต้นไม้ใหญ่ได้ใช้เวลานานหลายปี เราจะดูแลเค้าให้ดีที่สุดเท่าที่ทำได้

๕.๔.๒. ถาม ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการตัดแต่งต้นไม้

ตอบ ช่วงหลังฤดูฝนไปจนถึงช่วงแล้ง เพราะกิ่งของต้นไม้สร้างอาหารในช่วงฤดูฝนเสร็จเรียบร้อยแล้ว และบาดแผลที่ตัดในช่วงแล้งจะลดความเสี่ยงจากการเข้าทำลายของโรคและแมลง ลดความเสี่ยงของการเกิดเชื้อราบริเวณแผลที่ตัดแต่ง แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องตัดแต่งช่วงหน้าฝนให้ใช้ยาเมทาเลคซิลผสมน้ำทาบริเวณแผลที่ตัด

๕.๔.๓. ถาม ใน ๑ ปี เราต้องตัดแต่งต้นไม้กี่ครั้งและเริ่มเมื่อใด

ตอบ ๑ ครั้ง ช่วงหลังฤดูฝนไปจนถึงช่วงแล้ง โดยเริ่มเมื่อต้นไม้มีอายุ ๑ ปีขึ้นไป

๕.๔.๔. ถาม วิธีการจัดการต้นไม้ในกรณีที่ต้นไม้เริ่มเติบโตไม่ค่อยดี

ตอบ ให้พิจารณาปัจจัยที่ทำให้ต้นไม้เจริญเติบโตได้ดี ได้แก่ ดิน น้ำ แสงแดด ถ้ามีปัจจัยใดที่บกพร่องไป แนะนำให้แก้ไขจุดนั้น

๕.๔.๕. ถาม การดูแลต้นไม้เพิ่มเติมนอกจากการตัดแต่งแล้ว มีอะไรอีกบ้าง

ตอบ นอกจากการตัดแต่งแล้วควรพิจารณาในเรื่องของโรคและแมลงที่เกิดขึ้นกับต้นไม้เพื่อการดูแลบำรุงรักษาที่ถูกต้อง

๕.๔.๖. ถาม การดูแลต้นไม้ต้องทำอะไรบ้าง

ตอบ ดูแลตั้งแต่ระบบราก ลำต้น และเรือนยอด

๕.๔.๗. ถาม ต้นไม้ผุและเป็นโพรงต้องดำเนินการอย่างไร

ตอบ ใช้หลักการศัลยกรรมต้นไม้ กล่าวคือ นำเนื้อไม้ที่ผุและตายออก กำจัดโรค เชื้อรา แมลง และปลวกด้วยสารเคมี และทำการปิดโพรงด้วยวัสดุต่าง ๆ ที่คงทน เช่น โฟม ปูน หรือซิลิโคน

๕.๕ แนวคิดในการพัฒนางานด้านรุกขกรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๕.๕.๑ ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่มีความรู้ด้านรุกขกรมีน้อย ไม่เพียงพอในการสนับสนุนหน่วยงานราชการ วัด สถานศึกษา หรือเอกชน ที่ขอรับการสนับสนุนทีมรุกขกรไปดำเนินการตัดแต่ง ดูแลรักษาต้นไม้ใหญ่ หรือขอรับการสนับสนุนเจ้าหน้าที่รุกขกรไปถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับบุคคลของหน่วยงานที่มีการดูแลบำรุงรักษาต้นไม้ จึงมีแนวคิดว่าจะถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านรุกขกรให้กับเจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้ ซึ่งเป็นหน่วยงานของกรมป่าไม้ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดให้สามารถบริการงานรุกขกรแก่หน่วยงานราชการ วัด สถานศึกษา หรือเอกชนในพื้นที่รับผิดชอบได้ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับกรมป่าไม้ต่อไป

๕.๕.๒ ควรมีการรวบรวมข้อมูล ปัญหาและแนวทางแก้ไข ที่ทีมรุกขกรได้ลงพื้นที่ไปปฏิบัติงานในแต่ละกรณีปัญหา ควรมีการติดตามผลลัพธ์หลังจากการที่ได้ดำเนินการไปแล้วว่าต้นไม้ที่ได้รับการดูแลไปนั้นมีสภาพเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการดำเนินงานในอนาคต หรือถ้าต้นไม้ที่ได้รับการดูแลไปแล้วไม่มีสุขภาพที่ดีขึ้นจะได้หาวิธีการแก้ไขต่อไป

๕.๕.๓ ควรมีการเพิ่มบุคลากรด้านรุกขกร พัฒนางานทำงานเป็นทีม และพัฒนาองค์ความรู้ในการดูแลต้นไม้ใหญ่แก่ทีมรุกขกร ดำเนินการสร้างเครือข่าย พันธมิตร ในการดูแลต้นไม้ใหญ่ และจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือที่ทันสมัยเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน

ภาพประกอบการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการรุกขกร สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑๐ (ราชบุรี)

